

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตลัวะเป็นชนเผ่าโบราณที่กระจายตัวอยู่ทั่วไปในแถบหุบเขาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในภาคเหนือของไทยพบที่เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง เชียงราย แพร่ และพบในแถบเมืองเชียงตุง เมืองยอง ลัวะมีสถานะเป็นชาวพื้นเมืองและตั้งถิ่นฐานมาก่อนที่ชนกลุ่มอื่นจะเข้ามา ตำนานล้านนามักกล่าวถึงลัวะในความหมายเป็นคนที่อยู่ในภาคเหนือมาก่อน ภาพของชาวลัวะจึงได้รับการวางไว้ในลักษณะชนเก่าแก่ก่อนชนกลุ่มอื่น ดังนั้นเรื่องราวของลัวะจึงถูกวางไว้ในหน้าแรก ๆ ของตำนาน ที่มีจารึกการเขียนเริ่มต้นในสมัยพระพุทธองค์ยังมีพระชนม์ชีพอยู่ได้เสด็จมาเผยแผ่พุทธศาสนาและมาพบกับลัวะผู้หนึ่งถวายอาหาร ดังปรากฏในตำนานพระธาตุลำปางหลวง ตำนานพระธาตุช่อแฮ เป็นต้น ตำนานล้านนาได้บอกชัดเจนถึงการตั้งถิ่นฐานชุมชนลัวะที่บริเวณเชิงคอกยสุเทพและเรียงรายลงมาตามลำน้ำปิง อาณาบริเวณนี้เป็นศูนย์กลาง ชนเผ่าลัวะ มีหลักฐานว่าชุมชนลัวะนับถือคอกยสุเทพ “ภูเขาศักดิ์สิทธิ์” เพราะเป็นที่สิงสถิตปูเสฉ่ายและศิบรรพบุรุษของชาวลัวะ (สร้อยสวัสดิ์ อ่องสกุล, 2543, หน้า 15)

ลัวะ “ลัว” หรือ “ลวะ” เป็นคนชาติพันธุ์กลุ่มตระกูลภาษามอญ-เขมร คนในกลุ่มนี้เรียกตนเองว่า ละเวือะ แต่คนต่างเผ่าพันธุ์เรียกคนกลุ่มนี้เพี้ยนตามเสียงถิ่นต่าง ๆ เป็น “ละว้า” “ลว้า” “ลวะ” “ละ” “วะ” “ว้า” คำนี้ดั้งเดิมเป็น ลว้า หรือ ละว้า ร่องรอยของคำลว้าที่เก่ามากอยู่ที่น้ำแม่สาย ซึ่งแต่เดิมชื่อน้ำแม่ลว้า ดังความปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ “บ้านอันนั้นมีที่ใกล้น้ำแม่ลว้า บัดนี้เรียกว่าแม่สายแล” จิตร ภูมิศักดิ์ (2519, หน้า 464) วิเคราะห์ตามหลักนิรุกติศาสตร์แล้วเห็นว่าเสียงคำดั้งเดิมควรเป็น ลว้า คือเป็นเสียงกล้ำ ล ว โดยไม่แยกเสียงเป็นสองพยางค์ “ละ - ว้า”

เชื่อกันว่าในสมัยโบราณชนชาติที่พูดภาษาลว้ามีจำนวนมาก และเป็นพวกที่มีอิทธิพลมากที่สุด ในแหลมสุวรรณภูมิชาติหนึ่ง ก่อนที่ไทยจะอพยพลงมาในดินแดนแถบนี้ อาณาจักรของลว้าอยู่ในบริเวณแม่น้ำปิง และพวกลว้ามีอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำปิงเป็นจำนวนมาก มากจนกระทั่งพวกพม่าเข้าใจผิดคิดว่าใครก็ตามที่อยู่บริเวณนี้จะเป็นพวกลว้าไปหมด ไทยเองก็รู้จักลว้าก่อนรู้จักผู้ที่พูดภาษาตระกูลออสโตรเอเชียติกพวกอื่น จึงเหมาะเรียกพวกอื่นเป็นลว้าไปด้วย เช่นพวกชาวบนหรือญ้อสุทที่จังหวัดนครราชสีมาที่ถูกคนไทยเรียกลว้า แม้แต่ที่พูดภาษาตระกูลอื่นคือ พวกกุ่มก่องซึ่งพูดภาษา

ตระกูลธิเบต – พม่าที่จังหวัดกาญจนบุรียังถูกคนไทยเรียกว่าเป็นละว้า อาณาจักรละว้าที่ลุ่มแม่น้ำปิงคงจะเจริญอยู่ได้ไม่นาน และต่อมาก็ต่อสู้ไทยไม่ได้จึงค่อยๆ ถอยร่นขึ้นภูเขาไปที่ละน้อยจนกระทั่งกลายเป็นชาวเขาไปในปัจจุบัน (สุริยา รัตนกุล, 2531, หน้า 118)

ชนเผ่าละว้าในป่าเขาด้านตะวันตกของเชียงใหม่ รวมทั้งในหุบเขาต่างๆ ทางตอนบนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีมากมายหลายกลุ่ม ชนกลุ่มต่างๆ อันหลากหลายนี้มีพัฒนาการต่างกัน พวกที่อยู่ในบริเวณใกล้แม่น้ำจะโอกาสวิวัฒนาการเร็วกว่าพวกที่อยู่ในเขตป่าเขา ซึ่งรับความเจริญได้ช้า ดังนั้นจะพบว่าแม้ในปัจจุบันยังมีชนชาวละว้าอยู่ในบริเวณรอยต่อระหว่างจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน กลุ่มลัวะดังกล่าวยังรักษาเอกลักษณ์ทางภาษา-ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและความเชื่อบางอย่างของตนไว้มาก แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมความเชื่อบางอย่างไปบ้างตามกระแสวัฒนธรรมจากภายนอกที่เข้ามา ละว้าที่ตั้งถิ่นฐานบนภูเขาดังกล่าวมีสถานะเป็นชาวเขามีจำนวนประชากร 14,152 คน (ปี พ.ศ. 2538) (ณัฐวิ ทศธรและสุริยา รัตนกุล, 2539, หน้า 8) ผู้หญิงละว้าจะสวมเสื้อขาวแขนสั้นกุดด้วยด้ายสีอย่างประณีต ตัวเสื้อทำจากผ้าทอที่มาเย็บต่อเป็นผืนเดียวกัน ลักษณะเด่นของการต่อผืนผ้าของชาวละว้าคือการต่อผ้าด้วยเส้นด้ายสีต่างๆ มาเย็บสลับสีอย่างประณีต จนเป็นส่วนหนึ่งของการตกแต่งบนผืนผ้านั้น ส่วนผ้านุ่งมีสีพื้นเป็นสีดำและมีลายผ้าเป็นแถบยาวแนวนอนคั่นตลอดผืนผ้า ลายผ้าบนชิ้นนี้เกิดจากการมัดลายขนาดต่างๆ กันเป็นระยะพอประมาณ มีแถบสีที่เชิงผ้าด้านล่างเป็นแถบใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นสีแดงหรือสีชมพูเหลืองด้วยสีเหลืองและลายมัดนั้นเป็นสีน้ำเงินแซมขาว ผ้านุ่งที่มีขนาดกว้างแบบลำตัว มีปอเต๊ะ (ผ้าพันแขน) และปอซวง (ผ้าพันแข้ง) นิยมใช้สีฟ้า สีน้ำเงิน และสีม่วง ผู้หญิงละว้าส่วนใหญ่นิยมใส่กางเกงวอร์มไว้ในผ้านุ่ง (ณัฐวิ ทศธรและสุริยา รัตนกุล, 2539, หน้า 11)

กลุ่มละว้าที่อาศัยอยู่ตามแนวตะเข็บของเชียงใหม่ – แม่ฮ่องสอนนี้ ถือได้ว่าเป็นชาวละว้าดั้งเดิมกลุ่มใหญ่ที่สุดที่ยังหลงเหลืออยู่ในภาคเหนือของไทย รวมชนชนละว้าทั้งหมดมีประมาณ 700 หลังคาเรือน หมู่บ้านละว้าบางแห่งที่อยู่ติดทางหลวงได้กลายเป็นคนพื้นราบไป เช่นที่บ้านบ่อหลวง บ้านกองลอยในเขตอำเภอฮอด หรือที่บ้านแพะอำเภอแม่สะเรียง รวมทั้งบ้านแม่ลาหลวง อำเภอแม่ลาน้อย (คินญางเคิม, 2537, หน้า 137)

กลุ่มละว้าบ้านมิดหลวง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหนึ่งในหมู่บ้านละว้าที่ตั้งอยู่ในเขตรอยต่อระหว่างอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ กับอำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ในการทอผ้าของชาวละว้าบ้านมิดหลวงยังคงอาศัยฝ้ายที่ปลูกเองภายในครัวเรือน โดยผ้าทอที่ได้จะใช้ทั้งในโอกาสทั่วไปและโอกาสพิเศษ ชาวละว้าบ้านมิดหลวงจะให้ความสำคัญอย่างมากในผ้าทอที่ใช้ในโอกาสพิเศษ ตัวอย่างเช่น เสื้อสีดำของสตรี (เอื้อเปะลอง) จะกั้นตะเข็บด้วยเงินอย่างประณีตสวยงาม นอกจากชุดนั้นยังมีผ้าที่ชาวละว้าให้ความสำคัญอย่างมากอีกชนิดหนึ่งคือผ้าที่ใช้ในพิธีศพที่

ชาวละว้าบ้านมิดหลงให้ความสำคัญอย่างยิ่งคือ ผ้าคลุมศพของผู้ตายที่ออกแบบลวดลายบนพื้นผ้าด้วยรูปข้าวหลามตัด ซึ่งผู้ที่ทอผ้าชนิดนี้ต้องเป็นผู้หญิงที่สูงอายุเท่านั้น

ด้วยเหตุผลทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้นที่ทำให้ผู้ต้องการศึกษาสนใจและต้องการจะศึกษาผ้าทอของกลุ่มละว้าบ้านมิดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของชุมชนชาวละว้าบ้านมิดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาวิธีการทอผ้าและลวดลายที่ใช้ในการทอผ้าจากอดีตถึงปัจจุบันของชาวละว้า บ้านมิดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.1 ความเป็นมาของชุมชนชาวละว้าบ้านมิดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาประเด็นดังนี้
 - 1.2 วิธีการทอผ้าและลวดลายที่ใช้ในการทอผ้าจากอดีตถึงปัจจุบันของชาวละว้าบ้านมิดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มบุคคลในบ้านมิดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

 - 1.1 ผู้นำชุมชน เช่น พ่อหลวง หมอผี และผู้สูงอายุที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือ
 - 1.2 กลุ่มผู้ทอผ้าที่สามารถทอผ้าแบบชาวละว้าได้

นิยามศัพท์

การทอผ้า หมายถึง การจิ้งเส้นด้าย 2 กลุ่มสานขัดกัน โดยทั้ง 2 กลุ่มสอดตั้งฉากกัน
 ชาวละว้า หมายถึง กลุ่มบุคคลบนพื้นที่สูงที่เรียกตัวเองว่าลัวะหรือละว้าโดยสื่อสารด้วยภาษาละว้าและอาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านมิดหลง ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้ทราบถึงความเป็นมาของชุมชนละว้า บ้านมีดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. ได้ทราบถึงวิธีการทอผ้าและลวดลายที่ใช้ในการทอผ้าจากอดีตถึงปัจจุบันของชาว
ละว้า บ้านมีดหลง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University